

Region Sörmland

Diarienummer: KN-KUS22-0035

Remissyttrande över Kulturplan Sörmland 2023–2026

Ideell kulturallians är en samarbetsorganisation för den ideella kultursektorns riksorganisationer på kulturområdet. Ideell kulturallians företräder 20 medlemsorganisationer som i sin tur har över en miljon medlemmar, där verksamheten till stor del bedrivs ideellt.

Våra medlemmar är ABF, Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam), Ax – Kulturorganisationer i samverkan, BILDA, Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets hus och Parker, Folkuniversitetet, Folkrorelsernas konstfrämjande, Ibn Rushd, MAIS, Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV), Riksteatern, Riksskådebanan, Sensus studieförbund, SIOS – etniska organisationer i Sverige, Sveriges konstföreningar, Sveriges Hembygdsförbund, Studieförbundet, Studieförbundet Vuxenskolan och Våra gårdar.

Vi välkomnar remissversionen av Region Sörmland nya kulturplan som lyfter många viktiga aspekter av kulturlivet och bärs fram av positiva mål och visioner. Det är bra utgångspunkter för att främja och utveckla kulturlivet. Vi ser inte minst fram emot att projektet Sörmländska kulturtillgångar lyckas i sin ambition att skapa stöttande strukturer för att underlätta samverkan, utveckling och kreativt skapande.

Vi menar att idéburen kultursektor är marginaliserad i remissversionen av kulturplanen. Våra synpunkter och förslag handlar därför om förtydliganden och kompletteringar.

Kontaktpersoner på Ideell Kulturallians

Gunnar Ardelius, verksamhetschef gunnar.adelius@ideellkultur.se

Tel 073-954 01 15

Anna Livion Ingvarsson, kulturpolitisk sekreterare anna.livion.ingvarsson@ideellkultur.se

Tel 0739-788666

Sammanfattning

- Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en tydligare beskrivning av idéburen sektors roll och betydelse i Sörmland.
- Vi föreslår att texten om civilsamhällets förutsättningar och möjligheter skrivs om så att den bättre beskriver de aktuella läget för idéburen sektor och att kulturplanen tillvaratar sektorns möjligheter.
- Vi föreslår att kulturplanen genomgående och inom alla kulturområden lyfter fram möjligheterna till utveckling genom samverkan med idéburna organisationer.
- Remissversionen använder många olika begrepp för kulturlivets aktörer, vilket bidrar till otydlighet. Vi föreslår att antalet begrepp begränsas och definieras i kulturplanens inledning.

Begrepp för kulturlivets aktörer

Vi ser att man genomgående i texten använder många olika begrepp, till exempel: det ideella engagemanget, ideella sektorn, civilsamhället, aktörer med många medlemmar, kulturaktörer, aktörer, "eldsjälar som brinner för olika konstformer och inriktningar", kulturskapare, med flera. De många olika begreppen medför en otydlighet.

Vi föreslår att man i huvudsak använder tre begrepp som bör definieras i början av texten och sedan genomgående används: Institutionerna, Det fria kulturlivet, Den idéburna sektorn/ idéburna organisationer.

Nedan följer kommentarer, synpunkter och frågor som hänvisar till texten under respektive rubrik i remissversionen av kulturplanen.

Vision, mål och ambition för kulturen i Sörmland

Kulturstrategiska inriktningar, vision, målbild och ambitioner

Vi har förstått det som att de tre utpekade områdena i kulturplanen knyter an till de nationella kulturpolitiska målens portalparagraf. Portalparagrafen omfattar tre mål som ibland kallas "självständighetsmålet" (motsvaras i Region Sörmland av "konsten"), "delaktighetsmålet" (motsvaras av "människan") och "samhällsmålet" (motsvaras av "samhället"):

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

I remisstexten finns en rad strategiska punkter under respektive rubrik "Konsten", "Människan" och "Samhället". De många punkterna drar åt lite olika håll, det är inte helt glasklart vad det är för vision som åsyftas även om intentionerna är goda. Det är heller inte tydligt hur dessa tre strategiska punkter följs upp i resten av kulturplanen.

De kulturstrategiska inriktningarna under de tre områdena "konsten", "människan" och "samhället" är alla beskrivna med hjälp av positivt laddade värdeord. Det är säkert skrivet i all välmening, men det finns en risk för att kultursynen blir tandlös. När vi läser regionens kulturpolitiska utgångspunkter märker vi en glidning från de övergripande rubrikerna till de mer konkreta punkterna. I de konkreta

punkterna är det framför allt de mottagande och reflekterande aspekterna av kultur som lyfts fram, på bekostnad av kulturens självständiga kraft.

Därmed riskerar Region Sörmland att missa de aktiva, skapande, kritiska och samhällsutvecklande aspekterna av kultur, det som inte minst de fria aktörerna och den idéburna sektorn står för. Exempelvis skulle de punkter som nu finns under "Samhället – förutsättningar för skapande och delaktighet" passa väl så bra in under "Människan – utövare och mottagare" som motsvarar det som kallas "delaktighetsmålet" i de nationella kulturpolitiska målen. Och under rubriken "Samhället" saknas nu helt skrivning om hur kultur ska präglade samhällets utveckling.

Regional utveckling 2023-2026

Omvärldsanalys

Vi uppskattar ambitionen att regelbundet göra omvärldsanalyser. Kultur är ett levande område som förändras och utvecklas ständigt, och vi förstår att förvaltningen efterhand kommer att besluta vilka områden som ska analyseras. En reflektion kring de punkter som föreslås, är att de framför allt tycks handla om ett mottagandeperspektiv på kultur, och inte rör möjligheten att utöva kultur, professionellt eller på fritiden - att dansa, sjunga, skriva, skapa bild, filma, spela musik eller teater. Det skulle vara intressant att lägga till omvärldsanalyser som handlar om möjligheten att utöva kultur.

Här finns inte heller något om läget efter pandemin. Den idéburna sektorns verksamhet har drabbats hårt av pandemin, och det kommer att ta lång tid att ta igen vad man förlorat och viktiga verksamheter riskerar att slås ut. Här behöver regionen skaffa sig en bild av läget för att kunna möta upp med bra insatser.

Vi föreslår därför att ett område inkluderas bland de punkter som analyseras

- En analys av läget för ideell kultursektor efter pandemin.

Förutsättningar

Kulturens egenvärde och armlängds avstånd

Vi uppskattar att kulturens egenvärde och principen om armlängds avstånd lyfts fram och tydliggörs i kulturplanen.

Kultursamverkansmodellen

Det är också bra att kulturplanen vill utgå från kulturlivet som helhet, och inte enbart förhåller sig till de områden som Kulturrådet prövar statlig medfinansiering för. För att det ska bli en helhet, borde dock den idéburna kultursektorn genomgående ges större plats och dess roll i kulturlivet tydliggöras bättre i kulturplanen.

Civilsamhällets förutsättningar och möjligheter

I remissversionens text om civilsamhället står att det är "många enskilda personer och grupper som i sitt engagemang skapar ett kulturellt värde". Sedan upprepas något liknande om att området består av många olika delar, stora och små som bedriver "kulturellt värdefulla verksamheter". "Kulturellt värde" är ett vagt begrepp, och i texten saknas en beskrivning av den idéburna kultursektorns viktiga roll och betydelse i det kulturella kretsloppet.

Vi föreslår att begreppet "kulturellt värde" definieras.

Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en tydligare beskrivning av idéburen sektors roll och betydelse i Sörmland.

Det är lovande att ett mer samordnat stöd till idéburen sektor diskuteras inom projektet Sörmländska kulturtillgångar. Remissversionen skriver sedan vidare om den idéburna kultursektors utmaningar:

"Utmaningen för civilsamhället är att hålla över tid, att skapa arbetsformer och arbetsätt som bibehåller engagemang, och väcker ett intresse för fler att vara en del av civilsamhällets engagemang."

Ideell kulturallians gör inte samma analys. De idéburna organisationerna engagerar tusentals personer i många föreningar i Sörmland kring en omfattande verksamhet. Föreningarnas demokratiska arbetsätt engagerar medlemmar som kan vara med och påverka verksamheten. Inte minst under pandemin har föreningarna visat sin kraft att utvecklas och bedriva en angelägen verksamhet under en kris.

Vi menar att kulturplanen gör en dålig beskrivning av de utmaningar idéburen sektor står inför idag. Utmaningarna är enligt Ideell kulturallians snarare kopplade till att

- Pandemin har slagit hårt mot idéburen sektor. Det kommer att ta tid att hämta igen medlemstapp, inkomstbortfall och liknande problem som pandemin har fört med sig.
- Lång tid av underfinansiering även före pandemin har skapat växande problem som måste lösas. Det finns exempelvis stora behov av underhåll och upprustning av lokaler eller av att avlöna ledare för barn- och ungdomsverksamhet.
- Verksamheterna är projektbaserade och detaljstyrda på grund bidragsstrukturen. Det skapar svårigheter för föreningarna att planera för en kreativ, oberoende och långsiktig utveckling av verksamheterna
- Idéburen sektor möter inte det offentliga på jämbördiga villkor. Infrastrukturen för samverkan med det offentliga (region och kommuner) är svag

Vi föreslår att texten skrivs om så att den bättre beskriver den idéburna sektorns förutsättningar och möjligheter.

Folkbildningens förutsättningar och möjligheter

Här menar vi att texten beskriver folkbildningens viktiga roll i det kulturella kretsloppet bättre än texten ovan om de övriga idéburna organisationer som åsyftas under "Civilsamhället".

Kulturskaparnas förutsättningar och möjligheter

Här används begreppet "kulturskapare", vilket är ganska allmänt uttryckt ifall det syftar på professionella konstnärliga utövare i det fria kulturlivet. Det kan hända att begreppet även inkluderar de många andra aktörer som skapar kultur, exempelvis studieförbund, teaterföreningar, barnteater, eller om det syftar specifikt på enskilda professionella utövare. Som vi skrev inledningsvis skulle kulturplanen vinna på ett förtydligande av begreppen för kulturlivets olika aktörer.

I sista stycket under rubriken står om kulturskaparnas förutsättningar för ökat engagemang i olika sammanhang, bland annat "fria scener". Det är oklart vad "fria scener" syftar på, men skulle kunna vara scener som arrangörsföreningar och lokalhållande föreningar ansvarar för. Den idéburna sektorn ger konstnärliga utövare tillfällen att framträda och möta sin publik, och ger också viktiga intäkter till konstnärliga utövare. Idéburen sektor utgör helt enkelt en viktig del av det kulturella kretsloppet som främjar det fria kulturlivet. En satsning på ökat stöd till de föreningar inom idéburen sektor som är verksamma som är arrangörer och har lokaler, skulle ge också dem bättre förutsättningar att arvoda konstnärer, musiker, skådespelare och andra enligt de konstnärliga intresseorganisationernas rekommendationer.

Samverkan i Sörmland inom kultursamverkansmodellen

Vi uppskattar att det finns en konstformsövergripande referensgrupp, Samkultur Sörmland, som inkluderar representanter för den idéburna sektorn. Det skapar en bra grundförutsättning för samverkan mellan olika aktörer.

Annan samverkan i Sörmland inom kulturområdet

Konventet Folk & Kultur är ett viktigt tillfälle för olika aktörer att lyfta angelägna frågor, och diskussionerna skulle kunna utvecklas ytterligare om alla typer av aktörer kunde vara med. Det är tyvärr alltför dyrt för många av den idéburna sektorns organisationer att delta i Folk & Kultur.

Vi föreslår att idéburna organisationer ges möjlighet att delta i Folk & Kultur utan de stora kostnader som gällt hittills.

Gemensamma intresseområden 2023 – 2026

FN:s barnkonvention – tillämpning i regional kulturverksamhet

Barn som rättighetsinnehavare är en viktig utgångspunkt för kulturverksamhet för och med barn och unga. Vi vill därför passa på att poängtera den idéburna kultursektorns viktiga roll i sammanhanget. Många gånger är det genom idéburna organisationer som barn för första gången i sitt liv får uppleva kultur och själv utöva kultur utanför hemmet.

Nationella minoriteter – inriktningar för regional kulturverksamhet

Här lyfts regionens ansvar för att främja minoriteternas möjlighet att behålla och utveckla sin kultur, och det gäller även barnens möjligheter att göra det: "I nuläget finns ett samarbetande nätverk mellan kommuner och regionen kring insatser för att främja kultur och språk." Här vill vi passa på att påpeka att idéburna organisationer arrangerar exempelvis teaterföreställningar som riktar sig till finsktalande, och att de har en uttalad önskan att även arrangera föreställningar för barn på minoritetsspråk.

Vi föreslår att idéburna organisationer bjuds in till det samarbetande nätverket för att säkerställa att alla möjligheter att främja minoritetskultur inklusive barns rättigheter tas till vara.

Sörmländska kulturtillgångar – påverkan på den regionala kulturverksamheten och kulturlivet i Sörmland

Projektet Sörmländska kulturtillgångar är ett ambitiöst, angeläget och flerårigt projekt med det viktiga uppdraget att skapa hållbara och stöttande strukturer för det sörmländska kulturlivet. På projektets hemsida framgår att "Alla kulturaktörer är välkomna, oavsett om man är yrkesverksam kulturskapare, ideellt engagerad, kulturbyråkrat eller kulturpolitiker." Vi har haft kontakt med flera organisationer inom idéburen kultursektor som driver en aktiv verksamhet i regionen. Men dessa

organisationer har inte hört talas om projektet Sörmländska kulturtillgångar och undrar om det finns möjlighet att ta del av arbetet. Vi hoppas därför att projektet kommer att nå ut bättre och omfatta fler aktörer inom idéburen sektor.

Projektet Sörmländska kulturtillgångar har samlat in kunskap och idéer, men vi ser ännu inte att resultatet återspeglas i remissversionen av kulturplanen även om det fortfarande kan kompletteras.

Vi hoppas att projektet lyckas i sin ambition att påverka infrastrukturen, kulturutbudet och förutsättningarna för samverkan, och vi kommer att följa detta med stort intresse.

Gränsöverskridande kultur i uttryck och form

De regionala kulturverksamheterna uppmanas här att rikta ett särskilt intresse mot verksamheter som skapar inkludering. Vi vill därför poängtera att många idéburna kulturorganisationer bedriver inkluderande verksamhet på platser och i sammanhang dit institutionerna inte når. Idéburen kultur ser till att det finns verksamheter i glesbygd och i städernas alla stadsdelar. Idéburna organisationer bedriver verksamhet inom olika språkområden, inom kulturarv för en rad etniciteter, inom barnkultur, inom spelkultur, inom urban musik och dans, och så vidare. Många föreningar verkar aktivt för och med de målgrupper som annars riskerar att stå utanför kulturlivet.

Vi föreslår att regionen satsar på att samverka med och främja dessa idéburna organisationer som en del av sin arbete för gränsöverskridande kultur och inkludering.

Regional kulturverksamhet

Regionala institutioner

Scenkonst Sörmland

Vi uppskattar Sörmlandsmodellen som är en viktig och bra satsning som ger barn tillgång till professionell scenkonst.

Här står att en förutsättning för att nå ut i regionen är dialog och samverkan med olika. Det är inte tydligt vilka "aktörer" som syftas på, men vi hoppas att det inkluderar de många arrangörsföreningarna och lokalhållande föreningarna. Samverkan med idéburen sektor är ett viktigt och bra sätt att nå ut till ny publik och utveckla kulturlivet i hela Sörmland.

Sörmlands museum

Inom kulturarv finns en lång rad föreningar som verkar både inom kulturmiljöer, hembygd, arbetslivsmuseer, etniska kulturer, slöjd, folkmusik och dans. Samverkan med dessa är avgörande ifall museet vill levandegöra kulturarvet och nå en bred publik.

Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en skrivning om samverkan med idéburna organisationer inom kulturarv – inom såväl fasta kulturmiljöer och byggnader som levande och immateriellt kulturarv, inom såväl historiskt som samtida kulturarv.

Prioriteringar regional kulturverksamhet

Professionell dans-, teater- och musikverksamhet

Inom alla dessa områden – dans, teater, musik och filmkultur – finns stora möjligheter till samverkan med idéburen sektor för ökat deltagande, kunskapsutveckling och dialog.

Ett exempel är dansområdet. Här lyfts spännande prioriteringar som handlar om "Nya format och spelplatser för ny publik och målgrupper". Detta har goda förutsättningar att lyckas ifall den regionala dansverksamheten samverkar med idéburen sektor inom scenkonst.

Vi föreslår att texten kompletteras med skrivning om samverkan med idéburen sektor för att nå målet att nå ut till publik och utvecklas i nya former med dansovan publik.

Vi gör en liknande reflektion kring teaterverksamheten.

Vi föreslår att punkten "Nå ut till ny publik genom medvetna, angelägna val, relevanta för spelplats och målgrupp" kompletteras med "och genom samverkan med idéburna organisationer".

Och för musiken

Vi föreslår att punkten "Utveckla den uppsökande verksamheten för nya målgrupper genom deltagande, kunskapsutveckling och dialog" kompletteras med "och genom samverkan med idéburna organisationer".

Och för filmkulturell verksamhet

Vi föreslår att punktlistan kompletteras med "Samverkan med idéburna organisationer inom bland annat filmkultur"

Regional museiverksamhet inklusive kulturmiljövård

Här nämns inte idéburen sektor, och vi hoppas att det bara är ett misstag. Det finns en idéburna organisationer som verkar inom kulturarv. Bland annat föreningar inom hembygd, slöjd, bygdegårdar, etnisk kultur, folkmusik, folkdans, etc. Det är viktigt att museiverksamheten samverkar med den idéburna kultursektorn.

Vi föreslår att de särskilda prioriteringarna för 2023–2026 kompletteras med en punkt

- Samverkan med idéburen sektor inom museets olika områden som ämnesval, insamling och sätt att nå ny publik.

Bild och form

Här saknas helt text om den idéburna sektorns viktiga roll för professionella konstnärer och formgivare. Det finns föreningar för konstnärer, och det finns föreningar som arrangerar utställningar, scensamtal med konstnärer, och föreningar som bedriver skapande verksamhet för barn. Genom att främja och samverka med dessa föreningar finns stora möjligheter att nå ny publik så som det formuleras under "Särskilda prioriteringar 2023-2026."

Vi föreslår att de särskilda prioriteringarna kompletteras med en punkt:

- Samverkan med idéburen sektor för att främja professionella konstnärer och för att nå ny publik.

Hemslöjdsfrämjande verksamhet

I texten lyfts utmaningen i att utveckla nätverk med länets hemslöjdsorganisationer, men det följs inte upp i de prioriterade punkterna.

Vi föreslår att prioriteringarna kompletteras med en punkt:

- Satsning på att utveckla samverkan och nätverk med länets hemslöjdsorganisationer.

Biblioteksutveckling

Litteratur

Vi utgår ifrån att idéburen kultursektor inte minst inom folkbildning räknas in i det "litterära ekosystemet", men det är inte helt tydligt beskrivet. Det finns goda möjligheter till samverkan med idéburna organisationer kring utveckling av litteratur som konstform.

Vi föreslår att begreppet "olika aktörer" i prioriteringspunkten om samverkan förtydligas så att det framgår att det innebär samverkan med idéburen sektor.

Läsfrämjande

Många etniska föreningar syftar till att stimulera språkutveckling både inom svenska och invandrade språk. Här finns goda möjligheter att stimulera läsande på svenska och andra språk genom samverkan med dessa föreningar.

Vi föreslår att de särskilda prioriteringarna kompletteras med en punkt

- Samverkan med idéburen sektor inom språk för att stimulera läsning och språkutveckling.

Unga kulturyttringar och genreöverskridande kulturverksamhet

Enligt remissversionen ska kulturplanen här kompletteras med text under rubriken om unga kulturyttringar och genreöverskridande kulturverksamhet. Det är områden där verksamhet bedrivs av en rad idéburna organisationer, och vi hoppas att dessa organisationer kommer att lyftas fram i de kommande skrivningarna i kulturplanen. I dessa idéburna sammanhang ryms frön till ny konst och framtidens kulturarv, och det är ett angeläget område att prioritera.

Vi föreslår att de kompletterande texterna lyfter fram prioriteringar av ung kultur och genreöverskridande verksamhet inom idéburen sektor.

Regional utveckling och kultur

Här finns endast en allmän text och tydligare beskrivningar av ett särskilt fokus på KKN (förkortning för kreativa och kulturella näringar) ska komma i den slutliga versionen av kulturplanen. Vi hoppas att de mer konkreta texterna inte blir så hårt styrande att kulturens frihet och oberoende hotas. En av den idéburna sektorns styrkor är just dess självständighet och oberoende att utveckla kultur. Men det förutsätter att bidrag och andra sätt att främja den idéburna sektorn inte används till att styra verksamheten.